

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.174
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Рецензія

на дисертаційну роботу **Герасименко Аліни Валеріївни**
на тему: **“Банківське кредитування промислових підприємств у
забезпеченні розвитку економіки України”**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
072 Фінанси, банківська справа та страхування

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Починаючи зі здобуття Україною незалежності, вітчизняна банківська система розвивалася досить нерівномірно під впливом низки внутрішніх та глобальних чинників, світових криз тощо. Проте в останнє десятиліття вона досягла чималих успіхів в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, а банківські установи почали пропонувати українцям низку послуг, які за своєю якістю інколи перевищували їхній рівень у провідних країнах світу. Поряд з цим у функціонуванні вітчизняного банківського сектору постійно залишалася низка проблем, однією з яких є недостатня участь фінансових установ у забезпеченні інвестиційного розвитку країни за допомогою кредитування.

Українські банки завжди пропонували широкий спектр кредитних продуктів, проте вони, зазвичай, були короткотерміновими, оскільки нестабільність макроекономічного середовища та низька ефективність діяльності суб'єктів господарювання суттєво нарощували кредитні ризики. З початком пандемії Ковід-19 вітчизняна банківська сфера зіштовхнулася з новими викликами та на “відмінно” з ними впоралася, оскільки карантинні обмеження сприяли освоєнню інноваційних дистанційних цифрових технологій і пропозиції нових кредитних продуктів. Банки змогли завдяки регулюванню НБУ наростити капітал та зробити відповідний запас фінансової міцності.

Початок повномасштабної війни у 2022 році змусив банки переглянути свою кредитну політику та внести відповідні корективи в управління кредитними ризиками, оскільки багато суб'єктів господарювання знизили свою результативність, опинилися під окупацією, втратили виробничий потенціал

або змушені були змінити територію ведення діяльності. Така ситуація сприяла погіршенню якості кредитного портфеля банків та викликала потребу в удосконаленні механізму управління кредитними ризиками у відповідності до умов господарювання, які створив воєнний стан в країні.

Сьогодні в умовах поступового розроблення стратегії повоєнного відновлення економіки нашої держави настає усвідомлення визначальної ролі банківського кредитування у відбудові національної економіки, оскільки за його допомогою міжнародні партнери зможуть стимулювати відновлення вітчизняного промислового сектору шляхом надання пільгових інвестиційних позик. Зазначене вище обґрунтовує необхідність проведення наукових досліджень у напрямі посилення ролі українських банків у стимулюванні економічного розвитку України за допомогою проведення ефективної політики кредитування промисловості.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Дисертація виконувалася відповідно до плану наукових досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка. У межах науково-дослідної теми кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту “Фінансова політика модернізації економіки України” (номер державної реєстрації 0120U101808)” авторкою визначено напрями удосконалення банківського кредитування промислових підприємств з метою забезпечення економічного розвитку України.

3. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації А. В. Герасименко мають достатньо високий ступінь обґрунтованості та достовірності, оскільки вони ґрунтуються на опрацюванні значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблем організації банківського кредитування промислових підприємств в Україні, а також є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваних явищ і процесів з використанням сучасного наукового інструментарію.

У процесі дослідження здобувачкою застосовано низку методів (аналізу, синтезу, індукції й дедукції, теоретичного узагальнення, групування та структурування, історичний, табличний, графічний, багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз, введення фіктивних змінних у рівняння

множинної лінійної регресії, економіко-математичне моделювання VECM, PVAR) і підходів (змістоутворювальний, інституціональний, функціональний та відтворювальний). Такий диверсифікований інструментарій проведеного дослідження дав змогу авторці вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують кредитну діяльність банків в Україні (Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства Фінансів України, Міністерства економіки України, Національного банку України), статистичні дані, річні звіти фінансових регуляторів (вітчизняні – Державна служба статистики України, Національний банк України, Незалежна асоціація банків України, і зарубіжні – Організація економічного співробітництва та розвитку, Портал статистичних даних ЮНІДО, Федеральний резерв США, Німецький Бундесбанк, Європейський центральний банк, Банк Англії), матеріали інформаційно-аналітичних видань, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів та аналітиків.

Зміст дисертації є обґрунтованим і достовірним за науковими положеннями, сформульованими висновками та рекомендаціями, в основі яких закладені надбання теорії й методології фінансової науки, методи наукового пошуку та обґрунтування нових рішень, а також власні науково-аналітичні розрахунки дисертантки.

4. Наукова новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота А. В. Герасименко містить сукупність теоретико-методологічних положень, висновків і рекомендацій, які становлять наукову новизну й засвідчують особистий внесок авторки у розвиток теорії та практики банківського кредитування промислових підприємств з метою стимулювання розвитку економіки України.

З-поміж головних наукових результатів, які становлять особистий внесок дисертантки, необхідно виділити такі:

1. Розроблений науково-аналітичний інструментарій оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу банківського кредитування промислових підприємств і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні. Це

уможливило виявлення особливостей цього взаємозв'язку, з'ясування внеску промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтування впливу окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку банківського кредитування промисловості в Україні (п. 2.2, с. 115 – 135).

2. Сформований науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку, який дасть можливість на мікрорівні закласти в основу банківського промислового кредитування якісні й кількісні характеристики його ефективності і врахувати засади сталого розвитку на стадії формування промислового кредитного портфеля банку (п. 3.1, с. 156 – 183).

3. Удосконалені науково-прикладні засади управління якістю промислового кредитування в умовах економічної нестабільності, які можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління банківськими установами й наглядовими органами. Це дасть їм змогу оцінити сумарний вплив групи показників дохідності, ризику та стійкості до мінливого макроекономічного середовища на якість промислового кредитування; забезпечити своєчасну реакцію банку (наглядового органу) на макроекономічні шоки і коливання з метою вжиття превентивних заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу; поліпшити процеси управління якістю банківського промислового кредитування тощо (п. 3.2, с. 183 – 203);

4. Сформульовані науково-практичні рекомендації щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні в частині таких інститутів: фінансового, правового та інфраструктури кредитування промисловості (п. 3.3, с. 203 – 230).

Необхідно зауважити рівномірність розподілу елементів наукової новизни в основній частині дисертації А. В. Герасименко, а також їхню відповідність поставленим завданням та сформульованим висновкам.

Проміжні і загальні висновки за результатами дослідження сформульовані переконливо. Список використаних джерел (302 найменування) показує обсяг опрацьованої авторкою фінансово-економічної інформації, а додатки змістовно доповнюють основний текст дисертації.

5. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження. Значущість результатів дисертаційної роботи А. В. Герасименко

для теорії та практики, передусім, полягає в успішному досягненні визначеної мети – поглиблення теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення якості банківського кредитування промислових підприємств та активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України. Задля досягнення цієї мети дисертанткою виконано низку важливих завдань, окремі з яких містять елементи наукової новизни та дотепер залишалися поза увагою вчених.

Теоретичне значення отриманих авторкою результатів полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації теоретико-методологічні засади, методичні підходи і практичні рекомендації щодо поліпшення банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств використані в навчальному процесі кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка при підготовці навчально-методичних матеріалів та викладанні дисциплін “Банківська система”, “Банківські операції”, “Центральний банк і грошово-кредитна політика”, “Гроші і кредит”, “Фінанси підприємств” (довідка 29.02.2024 р. №588-н).

Практична значущість результатів проведеного А. В. Герасименко дослідження полягає у їх використанні вітчизняними суб'єктами господарювання з метою підвищення ефективності власної діяльності. Зокрема, особливий науковий і практичний інтерес становлять пропозиції авторки щодо удосконалення науково-методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку, окремі положення якого імplementовано у роботу Філії Черкаського обласного управління АТ “Ощадбанк” (довідка від 27.03.2024 р. №121.01-13/4). Високої оцінки заслуговує авторська методика оцінки загальної якості промислового кредитного портфеля банку на рівні центрального банку, яка впроваджена у роботу Національного банку України в рамках процесу “управління кредитними ризиками позичальників реального сектору” для забезпечення фінансової стабільності (довідка від 20.12.2023 р. №32-0007/93866).

Надали схвальні відгуки та зауважили практичну цінність результатів такі промислові підприємства: Спільна українсько-німецька поліграфічна компанія ТОВ “Імпрес” (пропозиції дисертантки щодо створення платформи обміну цінним практичним досвідом між промисловими підприємствами, профільними компаніями, іншими організаціями за зразком успішно функціонуючого проекту ЮНІДО – Банку промислових знань) (довідка від 28.11.2023 р. №407),

ТОВ “ЮДЖИН ЛТД” (пропозиції авторки щодо вручення мандату державним банкам на розвиток промисловості на місцевому, регіональному та національному рівнях) (довідка №б/н від 28.11.2023 р.) та агропромислове підприємство СТОВ “Дніпро” (пропозиції здобувачки щодо урахування засад сталого розвитку при кредитуванні підприємств, що стимулює їх сприяти досягненню цілей сталого розвитку) (довідка від 28.11.2023 р. №180).

6. Повнота викладу результатів дисертації та наукових положень в опублікованих працях. Основні результати дисертаційної роботи А. В. Герасименко широко представлені у вітчизняних і зарубіжних фахових наукових виданнях та достатньо апробовані на всеукраїнських й міжнародних науково-практичних конференціях. Загалом за темою дослідження дисертанткою опубліковано 35 наукових праць (загальним обсягом 18,7 друк. арк., з яких особисто авторці належить 15,12 друк. арк.), в тому числі – одна праця у виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science, 15 тез за підсумками науково-практичних конференцій різних рівнів.

Великий обсяг публікацій досить повно репрезентує головні положення і результати дисертації.

7. Дотримання академічної доброчесності. Наукове дослідження виконане згідно із усіма вимогами законодавства України про авторське право: містить належним чином оформлені посилання на згадані дисертанткою у тексті роботи джерела. Авторкою надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані належні методи дослідження. У дисертації Герасименко А. В. не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленого наукового дослідження, що дає змогу зробити висновок про дотримання вимог академічної доброчесності.

8. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи. Відзначаючи змістовність поданої до захисту дисертації, обґрунтованість та новизну отриманих наукових результатів, не залишаються поза увагою її недоліки і дискусійні положення, зокрема:

1. Вважаємо дискусійним один із специфічних принципів банківського промислового кредитування, що виокремлений авторкою – принцип пріоритетності (рис. 1.2, с. 45). Пріоритезація банками окремих позичальників та (або) видів діяльності виглядає дещо неузгодженим актом у контексті функціонування вільного ринку.

2. У параграфі, присвяченому теоретичному узагальненню ризиків банківського промислового кредитування (п. 1.2), дисертантка зазначає, що: “...завжди присутніми є ймовірність дефолту промислового підприємства-позичальника і (або) сторін за кредитованим (інвестиційним) проєктом, та ймовірність спрацювання галузевого ризику, оскільки всі галузі промисловості є пов’язаними між собою ланцюгом постачання та переробки сировини” (с. 67). Щодо останнього, з нашого погляду, доцільно було б розвинути цю думку й навести приклад ланцюгової реакції між різними промисловими галузями чи секціями, внаслідок реалізації ризику кредитування (на мікро- та макрорівні).

3. Вважаємо, що робота б значно виграла у випадку проведення авторкою аналізу можливості (перспектив) створення національного банку розвитку в Україні або зазначила, який із банків державного сектору міг би бути трансформованим у такий банк розвитку.

4. У другому розділі роботи дисертантці варто було б кількісно дослідити вплив на розвиток банківського кредитування промисловості тіньового сектору економіки України, що дало б змогу виявити приховані чинники його активізації у період повоєнного відновлення країни.

Проте зазначені зауваження не знижують наукової і практичної значущості дисертаційної роботи та не ставлять під сумнів її загальну позитивну оцінку.

9. Загальний висновок. Достатньо високий рівень дисертації, логічна завершеність наукових досліджень та практичних рекомендацій дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Герасименко Аліни Валеріївни “Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України” є самостійною науковою працею, яка містить обґрунтовані теоретико-методологічні положення та практичні результати, що у сукупності спрямовані на вирішення важливого науково-прикладного завдання – поглиблення теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення якості

банківського кредитування промислових підприємств і активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України.

Теоретичні і практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості, супроводжуються методичним й статистичним матеріалом. Основні наукові результати роботи є підґрунтям для подальших досліджень, розроблення навчальних програм з метою підготовки фахівців економічного напрямку освіти у цій сфері.

Зазначене вище дає підстави зробити висновок про те, що за рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота на тему: “Банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України” відповідає вимогам, які встановлені в “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її авторка – Герасименко Аліна Валеріївна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 “Управління та адміністрування” за спеціальністю 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і
кредиту економічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Ярослав ДРОПА